

פרישת בחקתי 'ייחודו של האדם'

אפרובנאל ויקרא פרק בו

וידבר ה' אל משה לאמר איש כי יפליא נדר עד סוף הסדר. ויש בזה הסדר עאלות: השאלה הא' למה נכתבו המצוות האלו אחרי דברי הברית ואלותיו ולא נזכרו קודם הברית כמו שנזכרו שמה יתר המצוות שנאמרו למושה מסיני כיון שגם אלה נאמרו עמה כמה שאמרו בסופם אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני?

פ"י יק"ו

איש כי יפליא נדר וגו'. סמך פרישה זו לקליות לומר שישראל נודרים בעת צוה כי יעקב שיהיה נודר בעת צוה ליתן מעשר מכל, אבל לא יעקב מכל כי יעקב גם אחר שעברה הצרה לא סו' מן הדרך השונה, אבל לדורות זה דרכם כסל' למו' שגודרים בעת צוה ובעבור סופה צוה וצוה הם מתחייבים ושבים לסיני. וזה כמשל הקנה שקלל בו אהיה וישלחוני את ישראל (מלכים - א יד טו), כי הקנה הזה אינו נכבד כי אם בזמן שהרית נרשם בו ופנות תרוה הוא חוזר ועומד בקומה וקופה כבדאשונה, כך ישראל אינו נכבדים כי אם בזמן שהצרה משמשת וירא ישראל כי היתה הרחה והכבד את לכו כי בסור המכרית ישובו לטורם. ומסכים לדברינו מה שפירש בעל הזורים (פסוק א) שכל מספר השקלים מאה ארבעים ושלושה כנגד מאה ארבעים ושלוש קליות שבתורת כהנים ובמשנה תורה וכי מסני שמשפרם שיה נסמכו להדין, אלא לומר לך שמאה ארבעים ושלוש קליות שבתוכה גורמין גזרי מאה ארבעים ושלושה שקלים כי אין ישראל נודרים ליתן מן ממונם לשם ה' כי אם בשעה שהצרות מכדיחין אותן, כמו שיתבאר בעזר ה' לקמן פרשת וילך (דברים לא יז) על פסוק והיה כי תמצאן אותן רעות רבות וגדורות, שדיישו חז"ל (תגיגה ה א) על המלות לעני בשעת דוחקו, ודרש זה דחוק לקבלו שכל הצרות לא יכריחום אל הודרי כי אם צוה זו, על כן רצוני לפירש שזה מזכיר במלה לעני בבוא הצרה דוקא דהיינו בשעת דוחקו של המלה כי הצרות דוחקין אותן לזה ליזור נדרים לצדקה, ושעות של הנודר על זה האופן יתבאר בעזר ה' לקמן פרשת וילך, על כן סמך פרשת כי יפליא לפרשת התוכחה ודיבר הכתוב בהורה, אבל כל מה שהאדם עושה בלא הכוונה מרצון זהו נקרא יום רצון ליה' (ישעיה נח ה) ויפק רצון מה' (משלי ה לה):

רש"ר הירש ויקרא פרק בו פסוק א

(א) ספר ויקרא מורה לנו את הוכחתו כלפי מקדש התורה: עליונו לסמל בקרבן ולהגשים במעשה את קידוש חיי הפרט והכללי; ולגטוף עוד באמר בפרק הקודם: החוקים, המשפטים והתורות, שהם דרישות המעשה לאותם חיי הפרט והכללי, הם המתווכים היחידים של הברית ביננו לבין ה'; הם המתווכים היחידים של שלומנו כפרק סיום נוסף כאן פרק על מתנות גדבה למקדש: אדם יואה צורך או הוגה משאלה ליתן למקדש חפץ או עיבו, ועל - ידי כך הוא מבקש לבטא את עניינו המיוחד במקדש, או רצונו לבטא את היחס המיוחד, הקיים - לפי תפיסתו - בין החפץ למקדש. אותן גדבות מקדש קרויות כאן הכלאת גזר ('כי יפליא נדר'); אין הן דרישות על - פי

דין, ואין הן נובעות מדרישות הדין, אלא הן נובעות מרחשי לב סובייקטיביים בהחלט. ואופייני הדבר שפרק זה, הדין בנדבות המקדש, נראה - על - פי מקורו - דין כפריק טיוב ג'ספח; בפירושו נאמר, שאין הוא כולל החוקים, המשפטים והתורות שה' נתנם כתנאי ביגו ובין בני ישראל, שקיימם יביא לידי כל שפע המרשם - ויזעזעה עליהם תגזור את כל המצוקה - שתוארו בפרק הקודם. אותן נדבות מקדש נבדלות מהם בפירור; והבר גזול למדנו מהאן: תורות כחנים איננה מייחסת עדין מיוחד לנדבות המקדש; אין היא רואה בהן חסינות יתירה, וראויה בעיני ה' בייחוד; קל וזמון שאין היא מייחסת להן כוח לכפר על חיים של חטא. מקדש הכהנים רואה את שליחותו - לא ברשימת נכסים - אלא ברשימת הלבבות והרוח, והיא מבקשת לרכוש את כל זרי הפריז והכליל לקיום החוקים, המשפטים והתורות. "קידוש המוש" "שמירת המשפט בחיי החברה", "הארת הרוח ועידון הלב" - החוקים, המשפטים והתורות - הם הדרך היחידה כדי לזכות בחטאי ה'. הם שגרתנו 'ביגו ובין בני ישראל', ורק הם מקיימים את האדם לה' ואת ה' לאדם.

הרב מנחם ליפטאג

אם הפסוק האחרון בתוכחה מסכם את ספר ויקרא, מדוע כתבה התורה את פרישת ערכין אחרי התוכחה, ולא לפני? ואדרבה: דיגי הערכין, ובמיוחד אלה המוקשרים ליובל (כ"ז; טז-כה), יכלו להשתלב היטב בפרישת בחר, יחד עם שאר דיגי שגת היובל (ראה רמב"ן לכ"ז; א), ואילו דיגי המקדש יכולים היו לגוא בתחילת הספר, אולי בפרישת ויקרא, יחד עם דיגי נדבה!

ההסבר הפשוט הוא שהתורה לא רצתה להתום את ספר ויקרא בתוכחה והעדיפה לסיים בנימה חיובית.

אבל נראה לי שגובל להציע גישה שונה על פי המבנה של ספר ויקרא. בזכור, גם פרישת ויקרא, הפרשה הראשונה בספר, איננה כחובבה במקומה [המצוות שבפרישת ויקרא ניתנו למשה באהל מועד (ראה א; א), כלומר, לאחר שהשכיבה שבה למשכן כיום השמיני; פרישת ויקרא צריכה הייתה, אם כן, להיכתב דק לאחר תיאור שבעת ימי המילואים והיום השמיני. יתו על כן: בפרישת זו יש מצוות שנאמרו למשה בסיני, ועל כן צריכות היו להופיע לפני פרישת ויקרא].

התורה בחרה אפוא לפתיחת הספר ולסימו פרישות שאמורות היו להיכתב באמצעו. מדוע בחרו דווקא פרישות אלה ל'פריכות' הספר?

לפרישת ויקרא ולפרישת ערכין מכנה משותף: יחיד המקדש את ממונו. שתיהן פותחות באדם המקדיש דבר מה מוצו וחיותמות בדברים שאדם חייב להקדישם: פרישת ויקרא פותחת בעולה ושלמים (נדבה) וחיותמות בחטאת ואשם (חובה), ואילו פרישת ערכין פותחת בנדבת ערכם של אדם, בהמה ושדה ומסיימת במכור והמלוש [ההבדל בין הפרישות הוא שפרישת ויקרא עוסקת בקודשי מזבח בעוד שפרישת ערכין עוסקת בעיקר בקודשי בדין הבית - הקדשות שלא ניתן להקריבם על גבי המזבח וערכם מועבר לקופת המקדש].

ייתכן שהתורה בחרה בכובבה תחילה בפרישות העוסקות במתנות היחיד - נדבה וחובה - להוות 'פריכות' לספר.

כאמור, ספר ויקרא מתמקד בקדושות המשכן והעם. מטרה נאומה זו - השואת שכינה על כלל האומה - עלולה לפגוע בהערכה העצמית של היחיד. גם הפרטים הנוקשים של מצוות ספר ויקרא עלולים לגרום ליחיד לראות בחובות הברית חובות טכניות, המצרות את מרחב יחסיו עם הקב"ה.

על מנת למנוע רגשות שליליים כאלה הציבה התורה בתחילת הספר ובסופו את הפרשיות האלה, המדגישות שני עיקרים בעבודת ה': האחד - שלמרות מריכות הקהילה, אל לייחיד לאבד את ההכרה בתפקידו החשוב כחלקן מהכלל; והשני - עזרה לבה הזקוקה אינה מונעת הבעה אישית, ולהפך: היא מהווה בסיס איתן, שעל גביו יכול היחיד לפתח מערכת יחסים שאפתנית, דינמית ואישית בינו לבין הקב"ה.

הרב עמישל

"ואלה שמות בני ישראל - אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר (ישעיהו מ כו) המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא" (רש"י שמות פרק א פסוק א).

אנו יודעים שכל כוכב הוא עולם בפני עצמו, אע"פ שבעינינו הם נראים דומים. וזהו הדימיון לעם ישראל, שכל אחד הוא עולם בפני עצמו. ברם על אף השוני והייחוד שיש בכל אחד, כולם מצויים באותן מצוות. ואע"פ שמבחינה מעשית כולם מקיימים את המצוות באותו אופן, יש הבדל בין אדם לאדם מבחינת המטען הנפשי המתלווה לעשיית המצוות, ומבחינת ההד הנפשי החוזר מעשיית המצווה אצל כל אחד ואחד... בכל מצווה יש מרחב מספיק לכל אחד למצוא את פינתו, את עולמו ואת משמעות המצווה הרלוונטית בשבילו.

"ועוד בזה טעם אחר במדרשם, כי לכל אחד מהנשיאים עלה במחשבה להביא חנוכה למזבח ושתהיה בזה השיעור, אבל נחשון חשב בשיעור הזה טעם אחד וזולתו כל אחד מהנשיאים חשב טעם בפני עצמו..." (רמב"ן במדבר פרק ז פסוק ב).

בבבאור הגר"א (על משלי פרק טז פסוק ד - *כָּל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ וְגַב־רָשָׁע לְיוֹם רָעָה*). "כי לכל אדם ואדם יש לו דרך בפני עצמו לילך בו, כי אין דעתם דומה זה לזה, ואין פרצופיהם דומים זה לזה, ואין טבע שני בני אדם שווים. וכשהיו הנביאים, היו הולכים אצל הנביאים לדרוש את ה', והיה הנביא אומר ע"פ משפט הנבואה דרכו אשר ילך בה, לפי שורש נשמתו ולפי טבעת גופו... וכשבטלה הנבואה היה רוח הקודש בישראל, ואיש רוחו הוא יודיענו איך להתנהג, ורוח הקודש יש לכל אדם ואדם... עכשיו אין לנו להלוך בגדולות ונפלאות, אך לראות שיהיו מעשינו אל ה'... בלומר שיעקר רצון ה' הם תורה ומצוות." לעומת זאת...

הרב קוק (באורות הקודש ג) רואה איפה חיוב המוטל על כל אדם, להכיר את דרכו המיוחדת בעבודת ה', ולא לקלוט לתוך חייו דרכים שאינם מתאימות לו. אם יש צורך לימוד שאינה מתאימה לאדם - מוטב שיניח אותו לאחרים. יש בכך גדלות וענווה ביחד, שיכיר אדם את שמתאים לו, ולא יאמץ את מה שאינו מתאים לו.

על פי גישה זו, כל התחרותיות שיש בעולם יורדת, שהרי לכל אדם יש מטרה משלו, ועליו לפעול על פי מה שמתאים לאישיותו, גם אם מבחינת הסתכלות החברה יש דרך מסוימת מעלה על חברתה אנחנו לא מוותרים על הדרישה מכל אחד למצוא את דרכו המיוחדת, ואף עומד על ההפסד הנגרם למי שלא ימצא דרך זו... "יש אנשים שהצד הרגשי-הפיוטי מאד מפותח אצלם, ואדם כזה חייב למצוא את הביטוי לעולמו המיוחד, וזאת גם אם הוא חי את חייו יחד עם בני אדם שאצלם יש צדדים אחרים באישיותם. ובכל תחום שבו הוא עוסק, תיתן תכונתו הנפשית אור מיוחד, שישפיע על אותו תחום על פי אישיותו המיוחדת."

"כל אחד צריך לעסוק בעסק שלו, במה שיש לו ע"ז הכנה, וביחוד הדבר נהג בעניני הלימוד... ישנם שיצאו לתרבות רעה, מפני שבדרך לימודם והשלמתם הרוחנית בגדו בתכונתם האישית המיוחדת. הרי שאחד מוכשר לדברי אגדה, ועניני ההלכה אינם לפי תכונתו להיות עסוק בהם בקביעות, ומתוך שאינו מכיר להעריך את כשרונו המיוחד, הוא משתקע בעניני הלכה, כפי מנהג המורגל, והוא מרגיש בנפשו נגוד לאלו הענינים שהוא עוסק בהם, מתוך שהשתקעות בהם אינה לפי טבע כשרונו העצמי."

הסכנה באינדבידואליות יתרה

כאמור, הגר"א הצביע גם על חששות שיש בדרך זו, של חיפוש דרכו המיוחדת של האדם בעבודת ה'. צריך להיזהר מאינדבידואליות יתרה: ראשית, דבר זה מביא לגאווה, כשהאדם שם את עצמו במרכז; אך מעבר לכך, אדם צריך גם להתיחס לכלל, לחפש את טובתם של אחרים, ולא להתנתק מהכלל. השאיפה למקוריות גובעת לפעמים מתוך גאווה או מתוך עצלות וחיפוש דרך קלה.

יסוד מרכזי בעבודת ה' הוא בושה – "תניא: ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו (שמות כ"ט) – זו הבושה" (נדרים כ עמוד א). בושה משמעה התחשבות בבני אדם אחרים. אדם שאין לו בושה, מבטא למעשה שאין הוא מתחשב בדעתם של אחרים.

בנוסף לכך, אינדבידואליות יתרה מביאה את האדם לאבד התעניינות במה שמתרחש בחברה. בהודו, שאליה נוסעים ישראלים מה רבים כדי לחפש שלווה ורוחניות מיוחדת, ישנו פער חברתי אדיר, התעלמות מוחלטת מעשיית צדקה ומשפט. אדם שמהפש את דרכו הייחודית, צריך לחשוב כיצד הוא יכול לתרום לחברה בדרך המיוחדת שלו, ועליו להיזהר מהסכנה שבאינדבידואליות מוקצנת.

ועל כן יש להדגיש: עם כל החשיבות שיש לכך שהאדם ימצא את דרכו האישית המיוחדת, הרי שבחירה זו צריך לבוא רק לאחר שנים של השקעה בעבודה המשותפת לכל, ובתוך כלל הציבור. לפעמים תלמידים בתחילת דרכם מביעים ייאוש מלימוד גמרא, ומכריזים שלימוד זה אינו מתאים לאישיותם. חז"ל ציינו פרק זמן של חמש שנים להסקת מסקנה מעין זו:

"מבן שלשים שנה ומעלה וגו' וכתוב אחד אומר מבן חמש ועשרים שנה כיצד יתקיימו ב' כתובים הללו מבן חמש ועשרים לתלמוד מבן שלשים לעבודה – מכאן אמרו כל שאינו רואה סימן ברכה במשנתו בתוך חמש שנים שוב אינו רואה." (במדבר רבה וילנא פרשת במדבר פרשה ד)

למסקנה שדרך הלימוד המקובלת איננה מתאימה לאדם ניתן איפה להגיע רק לאחר שנים של השקעה ביד עם הציבור, ולא מיד בתחילת הדרך.